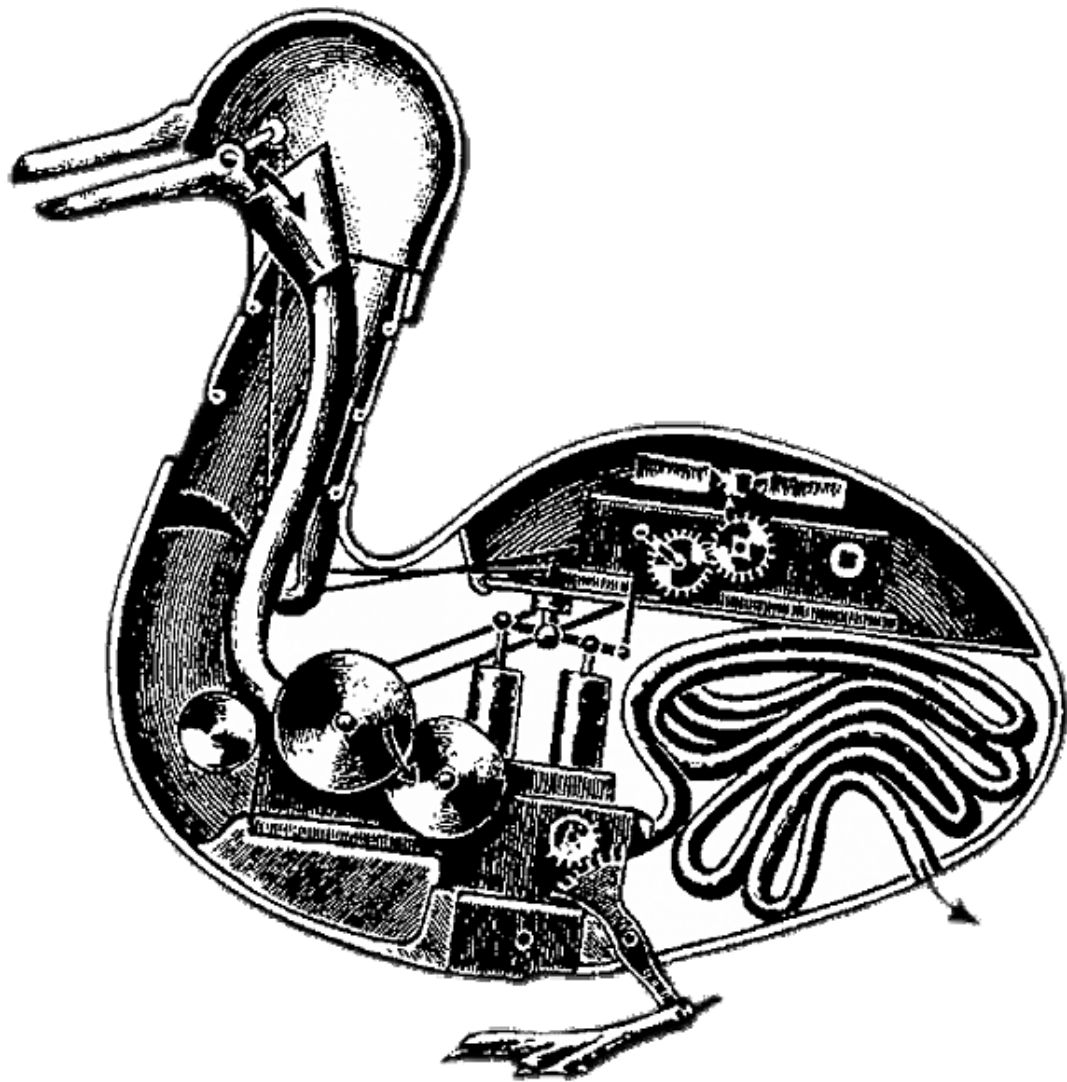

MEDITATIONS METAFÍSICAS (1641)

René Descartes

MEDITACIÓ PRIMERA

De les coses que hom pot posar en dubte

Ara, per tant, que el meu esperit és lliure de tota cura, que m'he procurat un repòs assegurat en una solitud pacífica, m'aplicaré seriosament i amb llibertat a destruir totes les meves velles opinions en general. Però no serà necessari, per a arribar a aquest objectiu, provar que són totes falses, la qual cosa potser mai no arribaria a obtenir, sinó, com que la raó ja em persuadeix que jo no he creure més les coses que no són del tot certes i indubtables, que aquelles que ens sembla que són manifestament falses, el mínim motiu per a dubtar-ne que hi trobi serà suficient per a fer-me-les rebutjar totes. I per això no és necessari que les examini d'una en una particularment, la qual cosa fóra un treball infinit, sinó que, com la ruïna dels fonaments comporta necessàriament amb ella la ruïna de la resta de l'edifici, m'adreçaré, primer de tot, als principis sobre els quals recolzaven totes les meves antigues opinions.

Tot allò que jo he admès fins al moment present com allò més veritable i segur, ho he après dels sentits o pels sentits. Ara bé, he comprovat alguna vegada que aquests sentits eren enganyadors, i és usar la prudència no confiar mai del tot en aquells que ens han enganyat un cop.

Però, malgrat que els sentits ens enganyen de vegades, pel que fa a les coses poc sensibles i molt allunyades, se'n troben potser moltes altres de les quals hom no pot dubtar raonablement encara que les coneguem per llur mitjà. Per exemple, que jo sóc aquí, assegut a prop del foc, vestit amb una bata, amb aquest paper a les mans, i altres coses d'aquesta natura? I com podria negar que aquestes mans i aquest cos són meus?, si no és, potser, que em comparo amb aquests insensats el cervell dels quals es troba tan enterbolit i ofuscat pels negres vapors de la bilis, que assegurin contínuament que són reis, quan són molt pobres, que vesteixen or i porpra, quan van tots nus, o que s'imaginin que són càntirs o que tenen el cos de vidre. Però, i què, són folls i jo no seria pas menys extravagant si em regís segons llur exemple. Tanmateix, aquí cal que consideri que sóc un home, i, per consegüent, que tinc el costum de dormir i representar-me en els meus somnis les mateixes coses, o de vegades de menys versemblants, que aquests insensats, quan vetllen. Quants cops m'ha passat que somiava, de nit, que era en aquest lloc, que anava vestit, que era a prop del foc, encara que anava nu dins del llit? Em sembla ara que no és pas amb els ulls adormits que miro aquest paper. Que aquest cap que remoc no està gens endormiscat, que és amb intenció i amb un propòsit deliberat que estenc aquesta mà i que la sento: el que s'esdevé durant el somni no sembla ni tan clar ni tan distint com tot això. Però, pensant-hi acuradament, recordo haver estat equivocat sovint, mentre dormia, per il·lusions semblants. I aturant-me en aquest pensament veig tan clarament que no hi ha indicis concloents ni marques prou certes per les quals hom pogués distingir amb netedat la vetlla del somni, que resto tot astorat, i la meua sorpresa és tal que és quasi capaç de persuadir-me que dormo.

Suposem, per tant, que estem adormits i que totes aquestes particularitats, és a dir, que obrim els ulls, que movem el cap, que estenem les mans, i coses semblants no són més que falses il·lusions i pensem que, potser, les nostres mans i el nostre cos no són com els veiem. Tanmateix, cal si més no reconèixer que les coses que ens són representades en somnis són com quadres o pintures, que no poden ésser formades altrament que per semblança a alguna cosa real i veritable. I que, així, si més no, aquestes coses generals, és a dir, els ulls, el cap, les mans, i tota la resta del cos, no són coses imaginàries, sinó veritables i existents. Perquè certament els pintors, fins i tot quan es dediquen amb el més gran artífici a representar sirenes i sàtirs amb formes extraordinàries, no poden tanmateix atribuir-los formes i natures completament noves, sinó que fan una mena de barreja i composició de membres de diferents animals o bé, potser si la seva imaginació és prou extravagant per a inventar una cosa tan nova que no hàgim vist res de semblant, i que així la seva obra ens representi una cosa purament fingida i absolutament falsa, certament si més no els colors dels quals ells ho componen han d'ésser veritables. I per la mateixa raó, encara que aquestes coses generals, és a dir, els ulls, el cap, les mans i d'altres de semblants, poguessin ésser imaginàries, cal, tanmateix, reconèixer que encara hi ha coses més simples i més universals, que són veritables i existents, de la barreja de les quals ni més ni menys que d'alguns dels colors veritables, són formades totes aquestes imatges de les coses que, siguin

veritables i reals, siguin fingides i fantàstiques, resideixen en el nostre pensament. D'aquest gènere de coses és la natura corporal en general i la seva extensió; el conjunt de la figura de les coses extenses, llur quantitat o grandària i llur nombre; com també el lloc on són, el temps que mesura la seva duració i d'altres de semblants. És per això, potser, que no conclourem malament aquí si diem que la física, l'astronomia, la medicina i totes les altres ciències que depenen de la consideració de les coses compostes són força dubtoses i incertes; però que l'aritmètica, la geometria, i les altres ciències d'aquesta natura que tracten de coses força simples i força generals, sense fer gaire problema sobre si són a la natura o no hi són, contenen alguna cosa certa i indubtable. Perquè, tant si vetllo com si dormo, dos i tres sempre sumaran cinc, i el quadrat no tindrà mai més de quatre costats; i no sembla pas possible que aquestes veritats tan aparents puguin ésser sospitoses d'alguna falsedat o incertesa.

Suposaré doncs que hi ha, no un Déu veritable, que és la font sobirana de la veritat, sinó cert geni maligne, no menys astut i enganyador que poderós, que ha emprat tota la seva indústria a enganyar-me. Pensaré que el cel, l'aire, la terra, els colors, les figures, els sons i totes les coses exteriors que veiem no són altra cosa que il·lusions i enganyys, dels quals se serveix per sorprendre la meua credulitat. Consideraré que jo mateix no tinc mans, ulls, carn, sang, que no tinc cap sentit, sinó que crec falsament que tinc totes aquestes coses.

Romandré obstinadament lligat a aquest pensament; i si, per aquest mitjà, no és pas al meu poder arribar al coneixement de cap veritat, si més no és al meu abast suspendre el meu judici. És per això que em posaré en guàrdia acuradament per no admetre en la meua creença cap falsedat i prepararé tan bé el meu esperit per a totes les astúcies d'aquest gran enganyador, que, per poderós i astut que sigui, mai no em podrà imposar res. Però aquest disseny és penós i laboriós, i una certa mandra m'arrossega inadvertidament al tarannà de la meua vida ordinària. I igual que un esclau que gaudís en somnis d'una llibertat imaginària, tan bon punt com comença a sospitar que la seva llibertat no és més que un somni, tem ésser despertat i conspira amb les seves il·lusions agradables per veure's enganyat més temps, així jo torno a caure sense adonar-me'n en les meves velles opinions i temo despertar d'aquesta somnolència, per por que les vigílies laborioses que seguiran la tranquil·litat d'aquest repòs, en lloc d'aportar-me claror de dia i alguna llum amb el coneixement de la veritat, no siguin suficients per aclarir totes les tenebres que acaben d'ésser agidades.

1.-Fes un esquema/resum de la primera meditació.

2.-Quina és la funció del “geni maligne” en les meditacions metafísiques de Descartes?

MEDITACIÓ SEGONA

De la natura de l'esperit humà; i que és més fàcil de conèixer que el cos

La Meditació que vaig fer ahir m'ha omplert l'esperit de tants dubtes que ja no és en el meu poder oblidar-los. I, tanmateix, no veig de quina manera els podria resoldre; i com si de cop hagués caigut en aigües molt profundes, estic tan sorprès, que no puc ni assegurar els peus al fons ni nedar per sostenir-me a dalt. M'esforçaré, però, i seguiré la mateixa via on vaig entrar ahir, allunyant-me de tot allò de què podria imaginar el menor dubte, com si conegués que això fos absolutament fals; i continuaré sempre per aquest camí, fins que hauré trobat alguna cosa certa o, si més no, si no puc cap altra cosa, fins que hauré après amb certesa que no hi ha res de cert al món. Arquímedes no demanava res més que un punt que fos fix i segur per moure el globus terraquí del seu lloc i transportar-lo a un altre lloc. Així, jo tindria dret de concebre grans esperances si fos prou afortunat de trobar solament una cosa que fos certa i indubtable.

[...] Suposo doncs que totes les coses que veig són falses, em persuadeixo que res de tot el que la meua memòria plena de mentides em representa no ha estat mai; penso que no tinc cap sentit, crec que el cos, la figura, l'**extensió**, el moviment i el lloc no són més que ficcions del meu esperit. Què és el que podrà ésser considerat veritable? Potser cap altra cosa llevat que no hi ha res de cert al món.

Però, ¿què sé jo si no hi haurà alguna altra cosa diferent de les que acabo de considerar incertes, de la qual no es pugui tenir el més mínim dubte? ¿No pot ser que hi hagi algun Déu, o algun altre poder, que posi aquests pensaments en el meu esperit? Això no és necessari, perquè potser jo sóc capaç de produir-los per mi mateix. I jo, almenys, ¿no sóc alguna cosa? Però, ja he negat que tinguéssis sentits i cos; dubto tanmateix, ¿i què en resulta d'això? ¿Sóc tan dependent del cos i dels sentits que sense ells no podria ser? Però, m'he convençut que no hi havia res de res en el món: ni cel, ni terra, ni esperits, ni cossos; ¿no estic, doncs, convençut que jo tampoc no existeixo? De cap manera; si jo estic convençut d'alguna cosa o si jo simplement penso alguna cosa, aleshores indubtablement jo sóc [...]. Després de pensar-ho bé i examinar-ho tot amb molt de compte, finalment cal concloure i donar per cert que aquesta proposició: «jo sóc, jo existeixo», és necessàriament vertadera, cada vegada que la pronuncio o la **concebo en el meu esperit**.

3. Expliqueu breument les idees principals del text i com hi apareixen relacionades (entre cinquanta i cent paraules).

4. Expliqueu breument el significat, en el text, dels mots següents (entre cinc i quinze paraules en cada cas):

a) «extensió»

b) «concebo en el meu esperit»

[Primera veritat: primer principi de la filosofia]

Però jo, què sóc jo, ara que suposo que hi ha algú que és extremament poderós i, si goso dir-ho, maliciós i astut, que empra totes les seves forces i la seva indústria a enganyar-me? Puc assegurar-me de tenir la mínima de les coses que suara he atribuït a la natura corporal? M'aturo a pensar-ho amb atenció, passo i repasso totes aquestes coses en el meu esperit, i no en trobo cap que pugui dir que és en mi. No és necessari que m'aturi a enumerar-les. Passem doncs als atributs de l'ànima, i vegem si n'hi ha alguns que siguin en mi. Els primers són alimentar-me i caminar; però, si és veritat que no tinc cos, també és veritat que no puc caminar ni alimentar-me. Un altre és sentir, però hom no pot sentir sense el cos; tota una altra cosa és que he pensat que sentia, antigament, durant el somni, moltes coses que he reconegut no haver sentit en despertar. Un altre és pensar; i trobo aquí que el pensament és un atribut que em pertany. Només ell no pot ésser separat de mi. "Jo sóc, jo existeixo": això és cert; però quant de temps? A saber, tant de temps com jo penso. Car podria ser que, si deixés de pensar, deixés al mateix temps d'ésser o existir. No admeto ara res que no sigui necessàriament veritable: no sóc, doncs, parlant amb precisió, res més que una cosa que pensa, és a dir, un esperit, un enteniment o una raó, que són termes la significació dels quals m'era abans desconeguda. Per tant, sóc una cosa veritable, i veritablement existent [...]

[...] Però què és doncs el que sóc? Una cosa que pensa. Què és una cosa que pensa? És a dir, una cosa que dubta, que concep que afirma, que nega, que vol, que no vol, que també imagina, i que sent. [...] Hi ha res de tot això que no sigui tan veritable com és cert que jo sóc, i que existeixo, fins i tot encara que dormís sempre i que aquest que m'ha donat l'ésser se servís de totes les seves forces per a equivocar-me? Hi ha també algun d'aquests atributs que pugui ésser distingit del meu pensament i que hom pugui dir separat de mi mateix?

[L'exemple del tros de cera]

"Comencem per la consideració de les coses més comunes, i que creiem comprendre més distintament, a saber, els cossos que toquem i veiem. No vull parlar dels cossos en general, car les nocions generals són normalment més confuses, sinó d'algun en particular. Prenem, per exemple, aquest tros de cera, que acaba d'ésser tret del rusc: encara no ha perdut la dolçor de la mel que contenia, té encara alguna cosa de l'olor de les flors de les quals fou recollit; i el seu color, la seva figura, la seva grandària, són manifestos; és dur, és fred, hom el toca, i, si li doneu un cop, farà algun so. En fi, totes les coses que poden fer conèixer un cos distintament es troben en aquest.

Però heus ací que, mentre jo parlo, hom l'apropa al foc: allò que li restava de gust s'exhala, l'olor s'esvaeix, el seu color canvia, la seva figura es perd, la seva grandària augmenta, esdevé líquid, s'escalfa, hom no pot amb prou feines tocar-lo, i per molt que hom el colpegi, no farà cap so. Roman la mateixa cera després d'aquest canvi? Cal reconèixer que roman i ningú no ho pot negar. Què coneixia hom doncs amb tanta distinció d'aquest tros de cera? Certament no pot ésser res de tot això que hi he observat mitjançant els sentits, puix que totes les coses que queien sota el gust, o l'olfacte, o la vista, o el tacte, o l'oïda, es troben canviades, però la mateixa cera roman."

Però heus ací a la fi que he tornat insensiblement on volia; car, puix que hi ha una cosa que m'és ara coneguda, que parlant pròpiament, no concebem els cossos sinó per la facultat d'entendre que és en nosaltres, i no pas per la imaginació ni pels sentits, i no els coneixem perquè els veiem, o els toquem, sinó solament perquè els concebem pel pensament, conec evidentment que no hi ha res més fàcil de conèixer que el meu esperit.

5. Quines són les idees principals del text?

MEDITACIÓ TERCERA

De Déu, que existeix

Per tant no resta més que la sola idea de Déu, en la qual cal considerar si hi ha alguna cosa que no pugui venir de mi mateix. Pel nom de Déu entenc una substància infinita, eterna, immutable, independent, omniscient, omnipotent, i per la qual jo mateix i totes les altres coses que són (si és veritat que n'hi ha que existeixen) han estat creades i produïdes. Ara bé, aquests avantatges són tan grans i tan eminents, que com més atentament les considero, menys em persuadeixo que la idea que en tinc pugui tenir el seu origen en mi mateix. I per consegüent, cal concloure necessàriament de tot el que he dit abans, que Déu existeix; car, encara que la idea de la substància sigui en mi, fins i tot que jo sóc una substància, no tindria tanmateix la idea d'una substància infinita, ja que sóc un ésser finit, si no hagués estat posada en mi per alguna substància que fos veritablement infinita.

I no haig pas d'imaginar que jo no concebo l'infinit per una veritable idea, sinó solament per la negació del que és finit, de la mateixa manera que jo comprenc el repòs i les tenebres per la negació del moviment i la llum; perquè al contrari veig manifestament que es troba més realitat en la substància infinita que en la substància finita, i per tant que tinc d'alguna manera primerament en mi la noció d'infinit que el finit, és a dir, de Déu que de mi mateix. Car, com seria possible que jo pogués conèixer que dubto i desitjo, és a dir, que em manca alguna cosa i que no sóc pas del tot perfecte, si no tingués en mi cap idea d'un ésser més perfecte que el meu, per comparació amb el qual jo conegués els defectes de la meva natura?

6. Quines són les demostracions de l'existència de Déu que fa Descartes en la tercera meditació?

MEDITACIÓ QUARTA

del veritable i el fals

7. Quins són els components de l'error per a Descartes?

MEDITACIÓ CINQUENA

De l'essència de les coses materials; i de bell nou de Déu, que existeix.

Em resten moltes altres coses a examinar, respecte als atributs de Déu, i la meua pròpia natura, és a dir, la del meu esperit: però en reprendré potser un altre cop la recerca. Ara (després d'haver-me adonat del que cal per arribar al coneixement de la veritat), el que haig de fer principalment és tractar de sortir i desembarassar-me de tots els dubtes en que he caigut aquests darrers dies, i veure si hom no pot conèixer res del cert respecte de les coses materials.

Però, abans que examini si aquestes coses existeixen fora de mi, haig de considerar llurs idees en tant que són en el meu pensament, i veure quines són les que són distintes i quines les que són confuses.

En primer lloc imagino distintament la quantitat que els filòsofs anomenen vulgarment la quantitat continua, o be l'extensió en longitud, llargada i profunditat, que és en aquesta quantitat, o més ben dit en la cosa a la qual hom l'atribueix. A mes, puc numerar en ella moltes diverses parts i atribuir a cadascuna d'aquestes parts tota mena de grandàries, figures, situacions i moviments; i, en fi, puc assignar a cadascun d'aquests moviments tota mena de durada. I no conec pas solament aquestes coses amb distinció, quan les considero en general, sinó que fins i tot, per poc que hi apliqui la meua atenció, concebo una infinitat de particularitats respecte deis nombres, les figures, els moviments, i d'altres coses semblants, la veritat de les quals apareix amb tanta evidència i s'acorda tan be amb la meua natura que, quan començo a descobrir-les, com sembla que no apreng res de nou, sinó més aviat que recordo el que sabia abans, és a dir, que percebe coses que ja eren en el meu esperit, tot i que encara no hagués dirigit el meu pensament vers elles.

I el que aquí trobo de més consideració, és que trobo en mi una infinitat d'idees d'unes coses que no poden pas ésser estimades com un pur no-res encara que potser no tenen cap existència fora del meu pensament, i que no son pas fingides per mi, tot i que és en la meua llibertat pensar-les o no pensar-les; però tenen les seves natures veritables i immutables.

8. Quina distinció entre les qualitats primàries i les secundàries?

Ara be, si només del fet que puc treure del meu pensament la idea d'alguna cosa, se'n segueix que tot el que reconec que pertany clarament i distintament a aquesta cosa li pertany efectivament, no puc treure d'això un argument que és una prova demostrativa de l'existència de Déu? És cert que no trobo pas menys en mi la seva idea, és a dir, la idea d'un ésser sobiranament perfecte, que la de la figura o nombre que sigui. I no conec pas menys clarament i distintament que una existència actual i eterna pertany a la seva natura, que conec que tot el que puc demostrar d'alguna figura o d'algun nombre, pertany veritablement a la natura d'aquesta figura o d'aquest nombre.

trobo manifestament que l'existència no pot tampoc ésser més separada de l'essència de Déu que de l'essència d'un triangle que la grandària deis seus tres angles és igual a dos rectes, o be de la idea d'una muntanya la idea d'una vall; de manera que no hi ha menys repugnància de concebre un Déu (és a dir, un ésser sobiranament perfecte) al qual manca l'existència (és a dir, al qual manca alguna perfecció), que de concebre una muntanya que no tingui vall.

Però encara que en efecte no pugui concebre un Déu sense existència, ni tampoc una muntanya sense vall, tanmateix, com només del fet que jo concebí una muntanya amb una vall no se segueix que hi hagi cap muntanya al món, igualment també, quant que concebo Déu amb existència, sembla que no se'n segueix que n'hi hagi un que existeix; car el meu pensament no

imposa cap necessitat a les coses; i com no depèn de mi imaginar un cavall alat, encara que no n'hi hagi cap que tingui ales, així podria atribuir l'existència a Déu, encara que no hi hagi cap Déu que existeixi. Tant se val, és aquí on hi ha un sofisma amagat sota l'aparença d'aquesta objecció: car del fet que jo no puc concebre una muntanya sense vall, no se'n segueix que hi hagi cap muntanya al món, ni cap vall, sinó solament que la muntanya i la vall, sia que n'hi hagi, sia que no n'hi hagi pas, no es poden separar l'una de l'altra de cap manera, en tant que, només del fet que no puc concebre Déu sense existència se'n segueix que l'existència és inseparable d'ell, i per tant que existeix veritablement: no pas perquè el meu pensament pugui fer que això sigui d'aquesta manera i que imposi cap necessitat a les coses sinó, al contrari, perquè la necessitat de la cosa mateixa, a saber, de l'existència de Déu, determina el meu pensament a concebre-la d'aquesta manera.

9. Explica l'argument ontològic sobre l'existència de Déu.

MEDITACIÓ SISENA

De l'existència de les coses materials i de la distinció real entre l'ànima i el cos de l'home.

Com que sé que totes les coses que concebo clarament i distintament poden ser produïdes per Déu tal com jo les concebo, n'hi ha prou que arribi a concebre clarament i distintament una cosa sense l'altra per a estar segur que una és distinta o diferent de l'altra, atès que poden existir separades, si més no per l'**omnipotència** de Déu [...]. Per tant, a partir del fet que sé que existeixo i que m'adono que l'única cosa que pertany a la meva naturalesa o essència és que soc una cosa que pensa, concloc amb certesa que la meva essència consisteix solament en això: a ser una cosa que pensa, o una substància l'essència o la naturalesa de la qual no és sinó pensar. I encara que potser (o millor certament, com ho diré ben aviat) tinc un cos al qual estic estretament unit, tanmateix, com que d'una banda tinc una idea clara i distinta de mi mateix, en tant que soc només una cosa que pensa i **no és extensa**, i que d'una altra tinc una idea distinta del cos, en tant que és una cosa extensa i que no pensa, és segur que aquest jo, és a dir, la meva ànima, per la qual jo soc el que soc, és enterament i veritablement distinta del meu cos, i que pot existir sense el cos.

9. Expliqueu breument (entre seixanta i cent paraules) les idees principals del text i com hi apareixen relacionades.

10. Expliqueu breument (entre cinc i vint paraules en cada cas) el significat que tenen en el text el mot i l'expressió següents.

a) «omnipotència»:

b) «no és extensa»:

Observo que entre la ment i el cos hi ha una gran diferència en el fet que el cos per la seva naturalesa és divisible, i la ment és completament indivisible. En efecte, quan considero la ment, és a dir, a mi mateix només com una cosa que pensa, no en puc distingir cap part, sinó que em concebo com una cosa única i íntegra. I encara que sembla que tota la ment està unida a tot el cos, si perdés un peu, un braç o qualsevol altra part del cos, sé que no per això se suprimiria cap part de la ment. I de les facultats de voler, de sentir, d'entendre, etc., no se'n pot dir pròpiament parts, perquè és una i la mateixa ment la que vol, sent, entén, etc. Però amb les coses materials o extenses passa tot el contrari: ja que no n'hi ha cap que no es pugui dividir fàcilment en parts amb el pensament, i per això entenc que és divisible. I això bastaria per a ensenyar-me que la ment és del tot diferent del cos, si no ho sabés ja d'abans.

1. Expliqueu breument (entre seixanta i cent paraules) les idees principals del text i com hi apareixen relacionades.